

AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSA ÉS HOZZÁFÉRHETŐSÉG MUNKACSOPORT JELENTÉSE 2009-2010 (KIVONAT)

A Jelentés célja, hogy feltárja a különböző akadályokat az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés terén, valamint ezeknek az igazságszolgáltatásra kifejtett hatását. A Jelentés a jelenlegi helyzetre, a megtett konkrét lépésekre, és ezen konkrét lépéseknek a tárgyára, hatására, valamint a felmerült vagy jövőben várhatóan felmerülő problémákra fókuszál.

A jelentés így azt foglalja össze, hogy a különböző nehézségeket hogyan oldották meg, vagy hogyan tervezik megoldani a bíróságok igazgatásai/igazságszolgáltatási tanácsok, figyelembe véve a szervezeti és pénzügyi szempontokat is. A jelentés összefoglalja a bírósági rendszer, a kormányzat, parlament és véleményező szervek által tett intézkedéseket, akár a bírósági igazgatás volt a kezdeményező, akár más.

A munkacsoport az alábbi témákat választotta ki:

- ☐ Pénzügyi akadályok
- ☐ Földrajzi akadályok
- ☐ Pszichológiai és Szociális akadályok
- ☐ A személyes megjelenés akadályai
- ☐ Időtényező nehézségei
- ☐ Bűncselekmények áldozatai

Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés bíróságokon történő biztosítása és fejlesztése nem csak a bírósági rendszer, de a parlament, kormányzat és egyéb szervek – úgy mint egyetemek, jogász szervezetek, és más köz- és magántestületek - intézkedései által is megvalósítható. A munkacsoport a bírósági rendszer által, különösen az igazságszolgáltatási tanácsok és bírósági igazgatás által tett kezdeményezésekre fókuszál, bár a vizsgálat scope-ja nem korlátozódik kizárólag ezekre, hanem az egyéb intézkedésekre is kitekint.

Az eljárási költségeknek jelentős hatása van az állampolgárok igazságszolgáltatáshoz történő hozzáférésére.

Egyrészt a magas eljárási költségnek lehet az állampolgárookra nézve olyan hatása, amely visszatartja őket az eljárások kezdeményezésétől, így korlátozza az állampolgárok igazságszolgáltatáshoz való hozzáférését. Másrészt a nagyon alacsony eljárási költség, vagy az eljárási költség fizetési kötelezettség hiánya, felbátoríthatja az állampolgárokat több (megalapozatlan vagy jelentéktelen) eljárás kezdeményezésére. Hosszútávon ez a bírák megnövekedett munkaterhéhez, hosszabb eljárási időtartamhoz, és ügyhátralékhoz vezethet, nem is beszélve az igazságszolgáltatás megnövekedett költségeiről.

A gyakorlatban az eljárási költségekkel gyakran az alternatív vitarendezési lehetőségek igénybevételét ösztönzik a bírósági peres eljárás helyett.

Több tagállamban nem a bírósági eljárási költségnek, hanem az ügyvédi költség mértékének van visszatartó hatása az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés terén. Azokban a tagállamokban, amelyekben az ügyvédi díjak magasak, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés minden állampolgár számára történő biztosításának fontos eszköze az ingyenes, vagy csökkentett díjú jogi segítségnyújtás.

A szűk értelemben vett igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés növelése, tehát az igazságszolgáltatás állampolgárok általi jobb megértése – a bírósági díj- és költségrendszer egyszerűsítése. Másik lehetőség az akadályok kezelésére, amelyeket a bírósági eljárási költségek okoznak, a díjak csökkentése, többek között a kis értékű perek és közigazgatási perek esetében.

A jogi segítségnyújtásra vonatkozóan az egyik lehetséges út az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés növeléséhez a jogi segítségnyújtás igénybevétele lehetőségének kiterjesztése több ügytípusra. Másik lehetséges megoldás a jogi segítségnyújtás kiterjesztésének lehetősége az állampolgárok nagyobb csoportjára, valamint a jogi segítségnyújtás által fedezett költségek kiterjesztése.

A földrajzi tagoltság által okozott akadályok a legtöbb esetben a vidékkel, éghajlattal, és népességgel függenek össze.

Az bírói ítélezés hatékonyságának és magas színvonalának biztosítása érdekében fontos, hogy minden bíróság széles populáció alapon legyen biztosított a megfelelő ügyszám. Erre tekintettel ennek a faktornak nagy jelentősége van az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés szempontjából. Ha egy bíróságnak kevés ügye van, csak egy, vagy kevés számú bíró foglalkoztatható. Ez nehezíti teszi a bírák számára a specializálódást, valamint a különleges ügyekben a tapasztalatszerzést. Ezen túlmenően lehetetlenné válik a szakmai tanácsok kialakítása a kollégákkal, a nagy vagy bonyolult ügyek jogi kérdéseiben történő konzultációra.

Számos országban a kommunikáció modern eszközei, video és telefonkonferenciák, és a tanúk számára az írásbeli nyilatkozattétel lehetősége ellensúlyozzák a személyes megjelenés kötelezettségét a bíróságokon.

Az állampolgárok számára bonyolult közlekedési lehetőségekből adódó nehézségek ellensúlyozására néhány országban a bíróság egy alirodát hoz létre a kisebb településeken, egyes esetekben csak részmunkaidős hivatali idővel.

A bíróságok függetlenségének és pártatlanságának fenntartása érdekében a legtöbb országban a bírának és ügyvédeknek a tárgyalásokon talárt kell viselniük.

A tárgyalóterem berendezésével együtt (a bíró tipikusan egy bizonyos távolságra ül a felektől, emelvénnyel) a talár egy tiszteletre méltó atmoszférát teremt a felek számára a sérthetlenség és megfontoltság érzetével.

Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés pszichológiai gátját jelentheti az ügyfél számára, ha a bíró – akitől segítséget vár – távolságot és tartózkodást mutat, és az egész eljárás, ideértve a döntést is, egy olyan nyelven íródik, amelyhez nincs hozzászokva, ilyenkor felmerül benne a kérdés, hogy az általa előadott érveket a bíróság meghallgatta-e és figyelembe vette-e. Ezek a körülmények egy gátat teremtenek az esetlegesen sérelmet elszenvedett félnek, amelyek a bírósági eljárások elkerülésére sarkalják a felet, ideértve a vitarendezési eljárások összességét. Ez különösen igaz azokban az esetekben, amikor a fél nem akar jogi képviselőt fizetni.

Különösen néhány ügytípus esetében (pl. családjogi ügyek gyermekek meghallgatásával) a formális légkörnek különösen nagy hátránya lehet.

A gyorsan változó társadalomban a megnövekedett igény és elvárás mellett az egyénekkel szemben tanúsított tolerancia és elfogadás növelésének igénye következtében a bírák számára biztosítani kell a felek megfelelő kezelésének eszközeit a tárgyaláson és általában is. Ez növeli a szemináriumok, képzések igényét pl. kommunikáció terén, amely következtében a bírók képessé válnak az ügyfelek személyes helyzetére tekintet nélküli ügyfél kezelésre.

A külföldiek és kisebbségek nem csak a kulturális különbségek miatt, de a nyelvi nehézségek miatt is akadályba ütköznek, azaz nem, vagy csak kis mértékben ismerik az ország hivatalos nyelvét. De más ügyfél is, aki sem nem külföldi, sem nem kisebbséghez tartozó, nehézségekbe ütközhet a jogi nyelvi terminológiák használata miatt.

A szolgáltatás jó minősége követelményének történő megfelelés érdekében, több ország hangsúlyt fektet többek között a bírák kommunikációs képzésére. A különböző kulturális háttérből adód pszichológiai korlátok csökkentésére néhány országban a bírák képzése a kulturális különbségekkel való megbirkózást is célozza.

Annak érdekében, hogy a tanúk kényelmesen és biztonságban érezzék magukat, több ország tájékoztatást, és segítséget biztosít a tanúk számára.

A legtöbb országban a büntető ügyek tanúi speciális védelmet vehetnek igénybe, anonimizált vagy az elkövetőtől történő elkülönített kezelést igényelhetnek, ha erről nyilatkoznak.

Néhány ország az általános információkat idegen nyelven is ingyenesen elérhetővé teszi.

A jogi szaknyelv használatából adódó nehézségekkel kapcsolatban Hollandiában létre jött egy kezdeményezés, amely a bíróságok nyelvezetének ügyfél barátivá tételét célozza meg.

Mindkét fél egyenlő képvisellete szintén fontos a bírák teljes semleges, és pártatlan szerepének fenntartásában, amelynek az igazságszolgáltatásban fontos szerepe van. Ezért fontos a szakmai képviselethez kapcsolódó pénzügyi akadályok lebontása a jogi segítségnyújtás, vagy pénzügyi támogatás útján.

Még ha a személyes megjelenés (képviselet) megengedett is, ez lehetetlenné válhat a bírósági eljárás és az ügyi jogi komplexitása miatt. Ezért több ország annak érdekében, hogy a gyakorlatban is megvalósuljon az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés, az állampolgárok számára személyes képviselet esetén az ügyben történő eljárás megkönnyítésére többféle eszközt biztosít.

Az igazságszolgáltatás késése az igazság halála. Ez a mondás világosan és helyesen fejezi ki az időbeli késedelem számos következményét. Az időbeli késedelem sok európai országban a legdominánsabb akadálya az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésnek.

A bírósági igazgatás és az igazságügyi tanácsok számára alapvető fontosságú a megfelelő források biztosítása. Ez magában foglalja a munkateher statisztikai alapú vizsgálatát, különösen a jogszabályváltozások, a megnövekedett igények – pl. tájékoztatás terén, vagy a gazdasági helyzet miatt megnövekedett ügyteher mértékét. Szintén magában foglalja a megfelelő költségvetési keret megteremtését.

A bíróságok is elősegíthetik az alternatív vitarendezési eszközök igénybevételét, így nem növekednek a bíróságok munkaterhei.

Számos ország célcsoportokat vagy időkorlátozást állított fel a bírósági eljárásokra. Néhány ország a bírói döntés meghozatalára állított fel időkorlátot.

Figyelembe véve azt a tényt, hogy valamilyen mértékű késedelem elkerülhetetlen, számos országban lehetőség van tárgyalás előtti eljárási cselekmények fogantatására.

Finnország a fél ésszerű időn belüli tárgyaláshoz való jogának megsértése esetén az állam által okozott késedelem miatt kompenzációt fizet, amelyet a bíróság visel.

Az bűncselekmények áldozatainak kezelése az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés lényeges aspektusa.

A bűncselekmények áldozatainak nyújtható kompenzációban széles körű különbségek vannak. Néhány országban az ügyészség képviseli a (pénzbeli) kompenzáció igényét, néhány országban ez a polgári bíróságok hatáskörébe tartozik.

Az előzőekben a munkacsoport a munkacsoport tagok, és megfigyelő státuszú országokban felmerült, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést akadályozó nehézségek megoldásait fejtette ki.

Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés biztosítja:

- ☐ A jogállamiság fenntartását, amely alapvető az ország gazdasága és jóléte szempontjából.
- ☐ Alapvető fontosságú a demokráciában. Az igazságszolgáltatás biztosítja az emberek számára a jogaik védelmét a más emberektől vagy szervezetektől elszenvedett sérelem ellen, és lehetővé teszi a kormánnyal szembeni fellépést, a végrehajtó hatalom korlátozása érdekében, és egy kiszámítható kormányzás biztosítása érdekében.
- ☐ Segít csökkenteni a szegénységet és kirekesztést. Egy erős jogállamiság fenntartása a feltétele a hátrányos helyzetű csoportok védelmének, és annak, hogy az emberek kikerüljenek a szegénységből.